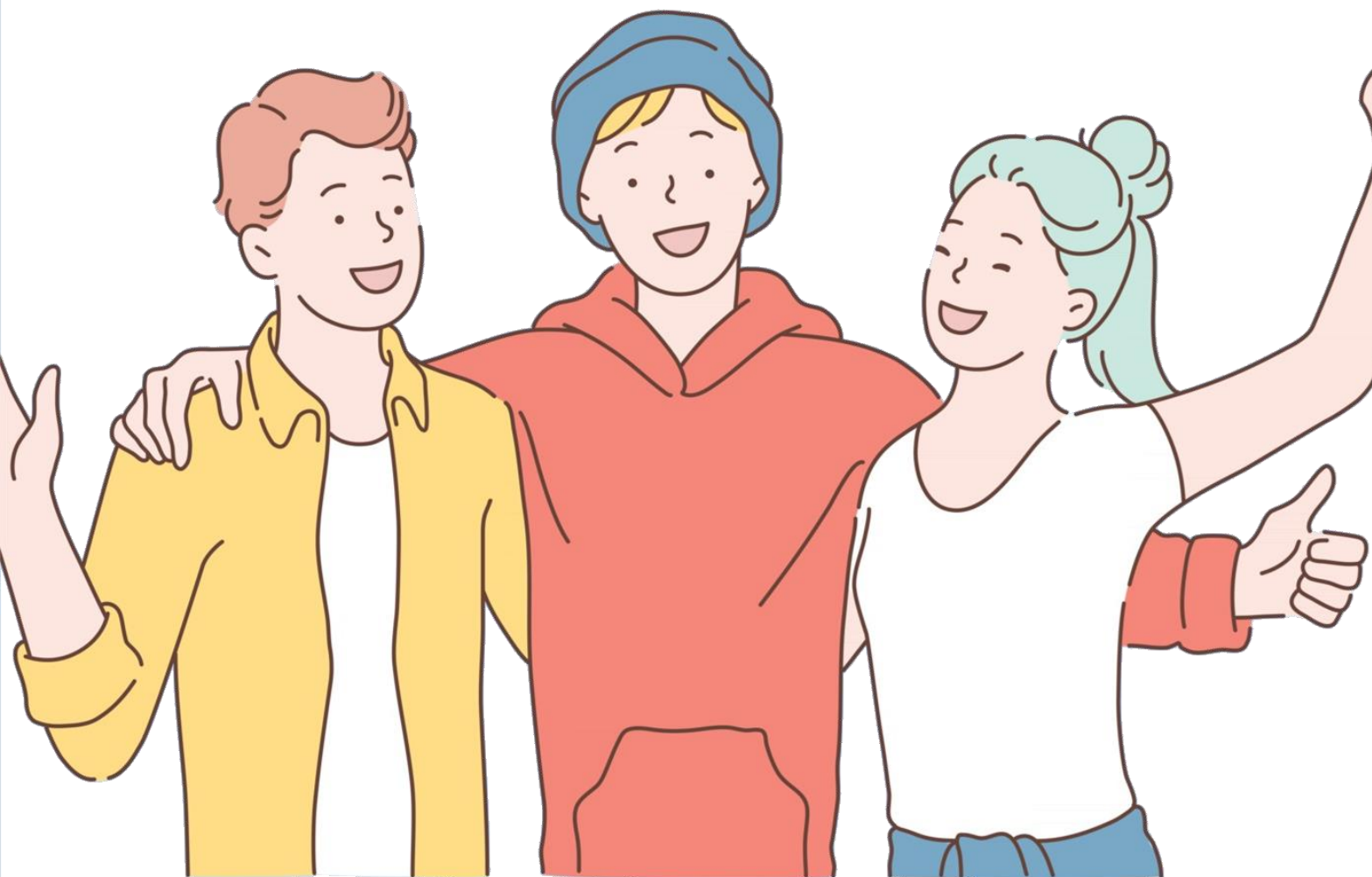

הרשות הארצית
למידה והערכה בחינוך

אקלים חינוכי וסביבה פדגוגית – דיווחי תלמידים בפנימיות

נתוני שנה"ל תשע"ט

ד"ר דנה אביטל, ד"ר טל רז

סייעו בכתיבה: ד"ר אלישבע בן ארצי, מיכל שמש ועדי זית

רקע, שאלות המחקר ושיטה

- הסביבה הטבעית לגידול ילדים ובני נוער היא משפחתם הביולוגית, אולם ישנם מצבים בהם הם מופנים למסגרות חוץ-ביתיות
- בישראל קיימים שני מסלולים עיקריים להשמתם של ילדים ובני נוער בפנימיות:
פנימיות לילדים בסיכון, הנמצאות באחריות משרד העבודה, ו**פנימיות חינוכיות** הנמצאות באחריותו של משרד החינוך, הנחשבות לתופעה חינוכית ייחודית לישראל
- כפרי הנוער והפנימיות החינוכיות מיועדים לבני נוער שאובחנו כבעלי תפקוד תקין או בעלי פגיעה מעטה בהתפתחות
- המודל החינוכי מתבסס על קהילה מחנכת השמה דגש על תהליכים חינוכיים, המושפעים מכלל הגורמים הסובבים את התלמידים: הסביבה, התרבות וחברי הסגל היוצרים מערכת בעלת אקלים תרבותי ייחודי עם שפה, נורמות, ערכים ומבנה חברתי

- את מערכת הפנימיות החינוכיות מקובל לחלק לשתי קבוצות:
- **כפרי הנוער ובתי הספר החקלאיים**, הקולטים בעיקר נוער במצוקה ועולים או בני עולים, המגיעים מרקע תרבותי וגיאוגרפי פריפריאלי, ושהוריהם מבקשים עבורם חינוך, טיפוח והעשרה שהם עצמם אינם יכולים להעניק
- **פנימיות בעלות מאפיינים אליטיסטיים** הקולטות צעירים משכבות חברתיות מבוססות, לרוב ישיבות תיכוניות ואולפנות, פנימיות צבאיות ופנימיות ללימודי סביבה, אומנויות ומדעים
- זה מכבר נמצא כי קיימים הבדלים בתפיסת האקלים החינוכי והסביבה הפדגוגית בין תלמידי פנימייה לתלמידים שאינם מתחנכים במסגרת פנימייתית
- גם בין הפנימיות השונות קיימים הבדלים במאפייני התלמידים והמסגרות המשפיעים על תפיסות האקלים החינוכי והסביבה הפדגוגית של התלמידים

שאלת המחקר

- לאור השונות שצוינה לעיל, נבחנה השאלה **האם תלמידי פנימייה חווים את האקלים החינוכי והסביבה הפדגוגית בבית הספר באופן שונה מתלמידים שאינם מתחנכים במסגרת פנימייה?**
- בנוסף, המחקר מנסה לעמוד על ההבדלים בתפיסת האקלים החינוכי והסביבה הפדגוגית בין תלמידים בפנימיות עם לינה ובין אלו בפנימיות בלי לינה

שיטה

- הנתונים מתבססים על דיווחיהם של תלמידי פנימיות בחטיבות העליונות לגבי היבטי האקלים והסביבה הפדגוגית בבית ספרם
- הנתונים נאספו בשנת תשע"ט בחודשים ינואר-מרץ במסגרת סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית (מיצ"ב)

היקף ושיעור המשיבים על שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית בחלוקה לפי מגזר שפה (תשע"ט)

קבוצה	דוברי עברית	דוברי ערבית	כלל בתי הספר
תלמידים			
י-י"א	נסקרו	31,406	15,704
	שיעור ההשבה	68%	72%
		84%	47,110

מגבלות המחקר

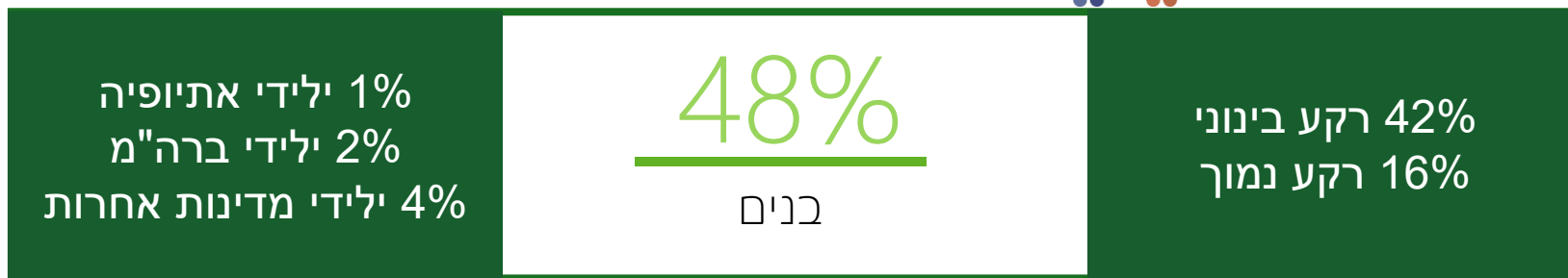
- המידע לא נאסף באופן ייעודי למחקר ועל כן אפשרויות ניתוח הנתונים **מוגבלות**
- אין הבחנה בין פנימיות הנמצאות תחת פיקוח משרד החינוך ובין אלה הנמצאות תחת פיקוח משרד הרווחה, אולם תשובות התלמידים מתייחסות לאקלים ולסביבה החינוכית של **בית הספר המשויך לפנימייה**, הנמצא תחת פיקוח משרד החינוך
- הנתונים **אינם** עוסקים באופן שבו תלמידי הפנימייה תופסים את הפנימייה שבה הם לומדים
- המחקר מתבסס על נתוני שנת תשע"ט בלבד, ועל כן הוא מתייחס לתפיסות התלמידים ב**נקודת זמן ספציפית** ולא לאורך זמן

מאפייני התלמידים

מאפייני התלמידים

כלל דוברי העברית

פנימייה בלי לינה (1%)

פנימייה עם לינה (10%)

*רקע חברתי כלכלי של בית הספר

מאפייני התלמידים

דוברי ערבית

כלל דוברי הערבית

45%

בנים

71%

רקע חברתי
כלכלי* נמוך

פנימייה בלי לינה (5%)

56%

בנים

64%

רקע חברתי
כלכלי* נמוך

פנימייה עם לינה (2%)

75%

בנים

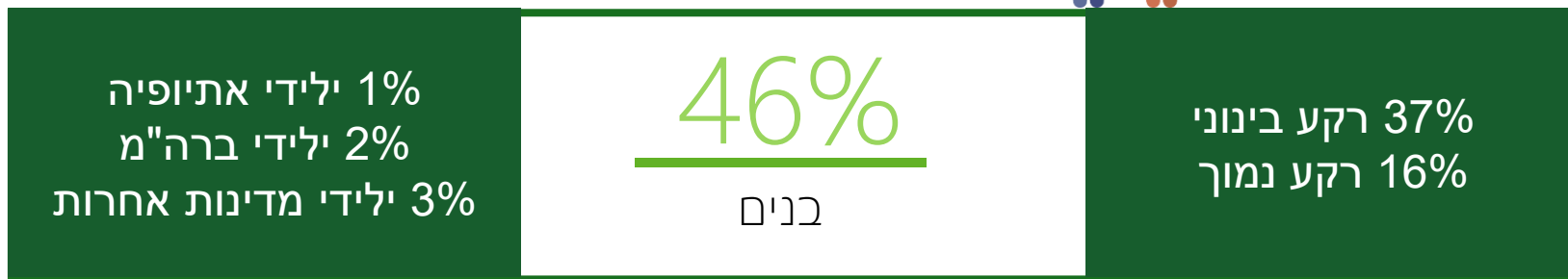
81%

רקע חברתי
כלכלי* נמוך

*רקע חברתי כלכלי של בית הספר

מאפייני התלמידים

כלל הממלכתי

פנימייה בלי לינה (1%)

פנימייה עם לינה (5%)

*רקע חברתי כלכלי של בית הספר

מאפייני התלמידים

כלל הממלכתי - דתי

פנימייה בלי לינה (1%)

פנימייה עם לינה (23%)

*רקע חברתי כלכלי של בית הספר

ממצאים

אקלים חינוכי

תחושה
כללית חיובית
כלפי בית
הספר

72%

כלל דוברי העברית

74%

פנימייה עם לינה

67%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית

66%

כלל דוברי הערבית

52%

פנימייה עם לינה

62%

פנימייה בלי לינה

דוברי
ערבית

72%

כלל הממלכתי

67%

פנימייה עם לינה

66%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית-
ממלכתי

73%

כלל הממ"ד

81%

פנימייה עם לינה

67%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית-
ממ"ד

אקלים חינוכי

44%

כלל דוברי העברית

53%

פנימייה עם לינה

45%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית

53%

כלל דוברי הערבית

51%

פנימייה עם לינה

48%

פנימייה בלי לינה

דוברי
ערבית

יחסי קרבה
ואכפתיות בין
המורים
לתלמידים

42%

כלל הממלכתי

48%

פנימייה עם לינה

44%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית-
ממלכתי

51%

כלל הממ"ד

59%

פנימייה עם לינה

45%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית-
ממ"ד

אקלים חינוכי

35%

כלל דוברי העברית

25%

פנימייה עם לינה

33%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית

20%

כלל דוברי הערבית

42%

פנימייה עם לינה

25%

פנימייה בלי לינה

דוברי
ערבית

43%

כלל הממלכתי

38%

פנימייה עם לינה

39%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית-
ממלכתי

12%

כלל הממ"ד

10%

פנימייה עם לינה

27%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית-
ממ"ד

שתיית
אלכוהול

אקלים חינוכי

מאמצי בית
הספר לעידוד
תחושת
המוגנות

50%

כלל דוברי העברית

52%

פנימייה עם לינה

53%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית

67%

כלל דוברי הערבית

56%

פנימייה עם לינה

60%

פנימייה בלי לינה

דוברי
ערבית

51%

כלל הממלכתי

50%

פנימייה עם לינה

48%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית-
ממלכתי

48%

כלל הממ"ד

54%

פנימייה עם לינה

59%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית-
ממ"ד

סביבה פדגוגית

מסוגלות,
סקרנות ועניין
בלמידה

45%

כלל דוברי העברית

52%

פנימייה עם לינה

51%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית

66%

כלל דוברי הערבית

56%

פנימייה עם לינה

59%

פנימייה בלי לינה

דוברי
ערבית

42%

כלל הממלכתי

47%

פנימייה עם לינה

43%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית-
ממלכתי

52%

כלל הממ"ד

58%

פנימייה עם לינה

60%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית-
ממ"ד

סביבה פדגוגית

87%

כלל דוברי העברית

84%

פנימייה עם לינה

83%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית

89%

כלל דוברי הערבית

72%

פנימייה עם לינה

83%

פנימייה בלי לינה

דוברי
ערבית

חשיבות
תעודת
הבגרות

86%

כלל הממלכתי

79%

פנימייה עם לינה

80%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית-
ממלכתי

89%

כלל הממ"ד

88%

פנימייה עם לינה

86%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית-
ממ"ד

סביבה פדגוגית

מאמצי בית
הספר לקידום
סובלנות כלפי
האחר והשונה

79%

כלל דוברי העברית

81%

פנימייה עם לינה

79%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית

74%

כלל דוברי הערבית

63%

פנימייה עם לינה

71%

פנימייה בלי לינה

דוברי
ערבית

77%

כלל הממלכתי

75%

פנימייה עם לינה

75%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית-
ממלכתי

83%

כלל הממ"ד

87%

פנימייה עם לינה

84%

פנימייה בלי לינה

דוברי
עברית-
ממ"ד

ככלל, התמונה העולה בקרב תלמידים בפנימיות בלי לינה מאתגרת יותר מאשר בקרב תלמידים במסגרת של פנימייה עם לינה

- דוברי עברית בפנימייה עם לינה דיווחו לרוב באופן חיובי יותר מכלל דוברי העברית על נושאי האקלים השונים, כמו יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים
- בפנימיות עם לינה בפיקוח הממלכתי לרוב הדיווח על היבטי האקלים החינוכי והסביבה הפדגוגית חיובי יותר מאשר בפנימייה בלי לינה ומכלל הפיקוח הממלכתי (יש לשים לב לדיווחים הנמוכים על חשיבות תעודת הבגרות)
- בפנימייה בלי לינה הדיווחים על אלימות גבוהים יותר מאשר בפנימייה עם לינה ומכלל הפיקוח הממלכתי
- בפנימייה עם לינה בפיקוח הממלכתי דתי הדיווחים על היבטי האקלים החינוכי והסביבה הפדגוגית חיוביים יותר מאשר בפנימייה בלי לינה ומכלל הפיקוח, ואילו בפנימייה בלי לינה לרוב הדיווחים על המדדים השונים שליליים יותר, בעיקר בהיבטים של יחסים בין-אישיים ושתית אלכוהול
- תמונה חיובית פחות נצפתה בקרב דוברי ערבית הנמצאים במסגרת של פנימייה (עם ובלי לינה) בהשוואה לכלל דוברי הערבית, בעיקר בהיבטים של אלימות והתנהגויות סיכון, מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה וחשיבות תעודת הבגרות

מבחנים סטטיסטיים לבחינת האפקטים של סוג פנימייה וארץ לידה על תפיסות התלמידים

שיטה ואוכלוסייה

- נראה שההבדלים בתפיסות התלמידים את מדדי האקלים והסביבה הפדגוגית בבית הספר קשורים לסוג הפנימייה שבה הם מתחנכים, מגזר השפה והפיקוח
- נערכה סדרה של ניתוח שונות (Analyses of Variance) לבחינת ההבדלים בתפיסות התלמידים את מדדי האקלים החברתי והסביבה הפדגוגית על פי סוג הפנימייה וארץ הלידה, תוך בקרה סטטיסטית של משתני המגדר והרקע החברתי-כלכלי של בית הספר
- **אוכלוסייה** - תלמידי החטיבות העליונות, דוברי עברית וערבית, הלומדים במסגרות של פנימייה עם לינה ופנימייה בלי לינה
- בקרב דוברי **עברית**, נעשתה בכל קבוצת פנימייה השוואה בין 3 קבוצות תלמידים, בהתאם לארץ לידתם: ילידי ישראל, ילידי אתיופיה וילידי מערב אירופה וצפון אמריקה

משתנים

• משתנים מנובאים:

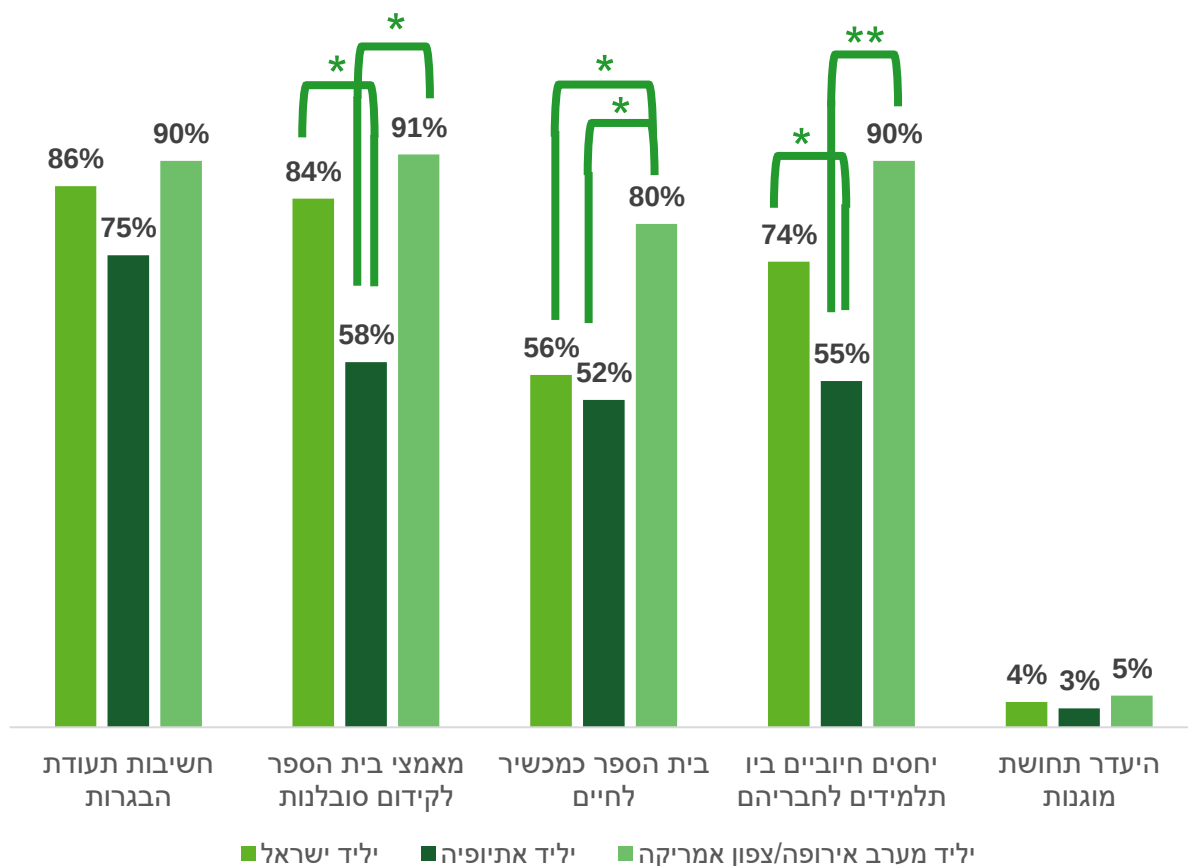
- חשיבות תעודת הבגרות
- מאמצי בית הספר לקידום סובלנות
- בית הספר כמכשיר לחיים
- יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם
- היעדר תחושת מוגנות

• **משתנים מנובאים:** סוג פנימייה (עם לינה ובלי לינה), ובקרב דוברי העברית גם ארץ לידת התלמיד

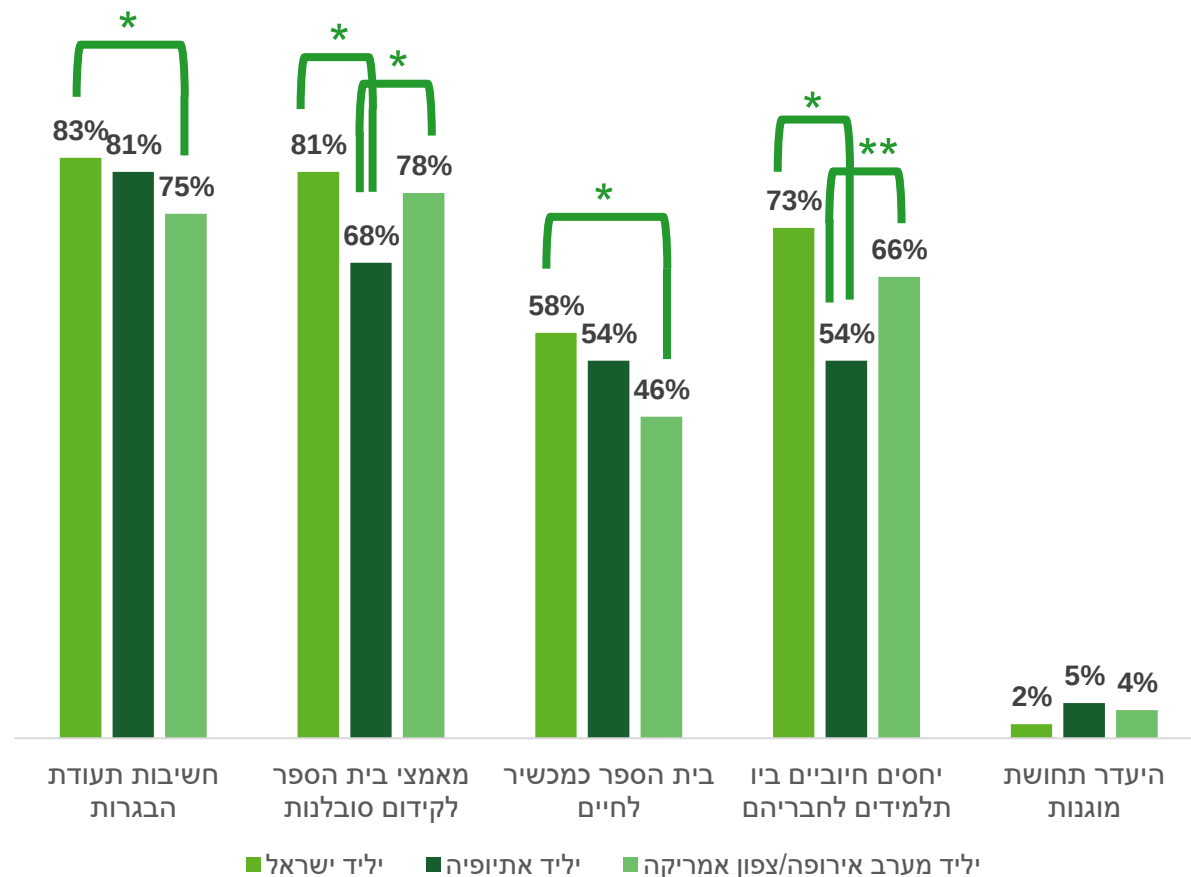
• **משתני בקרה:** מגדר (בנים ובנות), רקע חברתי-כלכלי של בית הספר (גבוה, בינוני, נמוך), ובקרב דוברי העברית גם סוג הפיקוח (ממלכתי וממלכתי דתי)

ניתוח שונות – דוברי עברית

פנימייה בלי לינה

פנימייה עם לינה

* הבדלים מובהקים

** בהיבט זה בלבד קיים הבדל מובהק גם בקרב התלמידים שאינם לומדים בפנימייה

ניתוח שונות – סיכום דוברי עברית

- בפנימייה עם לינה התפיסות ביחס לכלל משתני האקלים והסביבה הפדגוגית היו גבוהות יותר בקרב ילידי ישראל בהשוואה לילידי אתיופיה וצפון אמריקה ומערב אירופה

- בפנימייה ללא לינה תלמידים ילידי צפון אמריקה ומערב אירופה דיווחו באופן חיובי יותר על משתני האקלים והסביבה הפדגוגית, בהשוואה לתלמידים ילידי ישראל וילידי אתיופיה

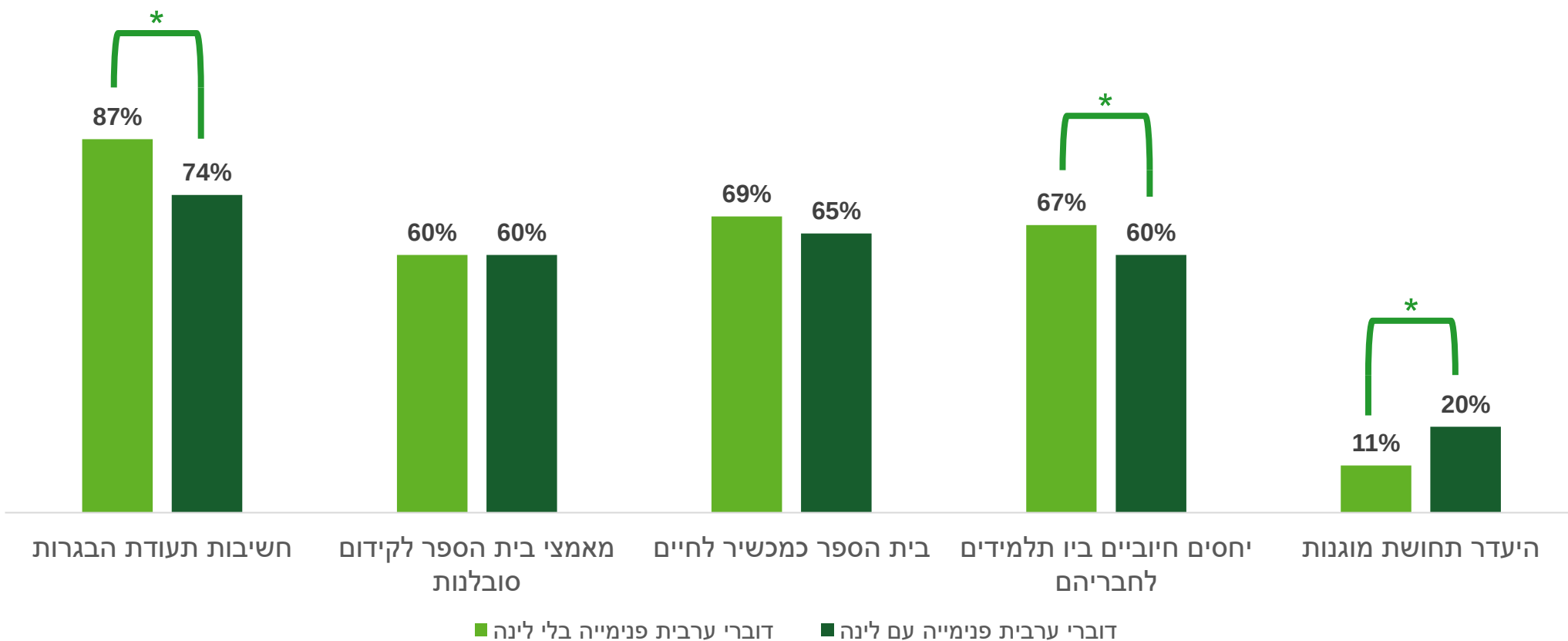

- בכל הנושאים שנבדקו, ובשני סוגי הפנימייה, תלמידים ילידי אתיופיה דיווחו בשיעור נמוך באופן משמעותי מילידי ישראל וצפון אמריקה ומערב אירופה. הבדלים אלה הם מאפיינים של ההתחנכות בפנימייה ולא תפיסה כללית

- לא נמצאו הבדלים של ממש בדיווחי התלמידים בין סוגי הפנימיות או ארץ הלידה לגבי תחושת המוגנות שלהם

ניתוח שונות – דוברי ערבית

- תלמידים בפנימיית יום נטו לייחס חשיבות גבוהה (וחיובית) יותר לכל אחד מהמדדים בהשוואה לתלמידים בפנימייה עם לינה

* הבדלים מובהקים

סיכום

מהיבטים רבים
תלמידי הפנימיות
חווים את האקלים
החינוכי ואת הסביבה
הפדגוגית בבית ספרם
באופן שונה מזה
של כלל התלמידים

- בקרב **דוברי העברית** נראה כי לרוב דיווחיהם של תלמידי הפנימיות חיוביים יותר מאלה של כלל התלמידים, למעט בהיבטים של **תחושת מוגנות והתנהגויות סיכון** (בפרט בפנימיות יום)
- תלמידי הפנימיות בפיקוח **הממלכתי** דיווחו באופן **חיובי יותר** על היבטי האקלים והסביבה הפדגוגית בהשוואה לכלל התלמידים
- בכל הקשור להתנהגויות סיכון, דיווחי תלמידי הפנימיות בפיקוח **הממלכתי-דתי** **חיוביים יותר** בהשוואה לכלל התלמידים בפיקוח זה

סיכום – דוברי עברית (סוג פנימייה)

- בקרב **דוברי עברית**, תלמידים בפנימיות **עם לינה** נטו לדווח באופן חיובי יותר על האקלים הבית ספרי מאשר תלמידים בפנימיות **בלי לינה**
- פערים של ממש נמצאו בהיבטי האקלים החינוכי לטובת פנימיות **עם לינה**;
- בפיקוח הממלכתי בעיקר בכל הקשור ל**אלימות**
- בפיקוח הממלכתי **דתי** בכל הקשור למשמעת והתנהגות, יחסים בין-אישיים ותחושה כללית חיובית
- בפנימייה **עם לינה** התפיסות ביחס לכלל משתני האקלים והסביבה הפדגוגית היו גבוהות יותר בקרב **ילידי ישראל** בהשוואה לילידי אתיופיה וצפון אמריקה ומערב אירופה
- בפנימייה **ללא לינה** התפיסות היו גבוהות יותר בקרב **ילידי צפון אמריקה ומערב אירופה**

סיכום – דוברי ערבית

- דיווחיהם של תלמידי הפנימיות **דוברי הערבית** נמוכים משמעותית מאלה של כלל התלמידים דוברי הערבית ברוב היבטי האקלים החינוכי והסביבה הפדגוגית, ובהקשר של **התנהגויות סיכון והכשרה לחיים אף יותר**

- תלמידים בפנימיות **בלי לינה** נטו לדווח באופן **חיובי יותר** בהשוואה לתלמידים בפנימיות עם לינה
- בכל הקשור להיבטים של תחושה כללית חיובית, קידום סובלנות ואלימות, ישנם **פערים של ממש לטובת דיווחיהם של תלמידים בפנימיות בלי לינה**
- הבדלים מובהקים **לטובת פנימיות בלי לינה** נמצאו גם ביחס להיעדר תחושת מוגנות, חשיבות תעודת הבגרות ויחסים חיוביים בין תלמידים

הרשות הארצית
למידה והערכה בחינוך

תודה!